

La Central Lletera de Mollet

Jordi Viader Riera

Doctorand en Història per la UAB

Abans de juliol de 1936, a Barcelona hi havia quinze grans i mitjanes empreses dedicades al tractament industrial de la llet¹ i un nombre indeterminat de petits productors. El setembre de 1937, totes aquestes empreses (a excepció de Sila SA), que en conjunt tractaven 135.000 litres de llet diaris, havien desaparegut, en fusionar-se en una sola *Industria Lactea Socializada*.

«...los industriales lecheros fueron agrupados y colectivizados durante la época roja, constituyéndose dicha colectivización con los bienes de los citados industriales, de que fueron despojados (...) dicha colectivización se denominó Agrupamiento «Industria Láctea Socializada», la que con los bienes (incluso metálico) de los industriales lecheros y con los que le produjera la explotación de la industria de referencia funcionó hasta la liberación de la zona roja»²

La unificació de les empreses lleteres va comportar una reorganització dels serveis de recollida i transport de llet. Abans de la unificació, la refrigeració de la llet era responsabilitat dels pagesos i el transport fins a Barcelona, on es procedia a pasteuritzar-la, es feia en camions que rarament tenien les condicions adequades. Després de la unificació, la llet era transportada fins als centres locals de refredament i d'allí a Barcelona, a l'interior de camions isotèrmics.

Amb aquest motiu es van crear diversos centres comarcals de refredament. El setembre de 1937 hi havia en funcionament els de Mollet, les Franqueses, Ronsana, Tordera, Vic, Olot i Mollerusa, i estaven en construcció els de la Roca i Palautordera.

LA CENTRAL DE MOLLET DURANT LA GUERRA

La Central lletera de Mollet, instal·lada en una antiga masia de la carretera de Ribes³, va començar a funcionar el 8 de juny de 1937. Hi arribava la llet procedent de Parets, Lliçà de Vall, Lliçà d'Amunt, Gallecs, Palau-Solità,

Santa Perpètua de Moguda, Montcada, la Llagosta, Caldes de Montbui, Sentmenat i el mateix Mollet⁴.

En inaugurar-se, la central refredava una mitjana de 9.381 litres de llet diaris, procedents de 207 productors que, en conjunt, posseïen 2.364 vaques.

El servei de recollida era a càrrec dels transportistes de cada poble, que recollien la llet una vegada al dia al matí, ja fos a les mateixes masies ja fos a peu de carretera. Al recollir els gerros plens es deixaven els buits del dia anterior. Teòricament, el temps transcorregut entre la recollida de la llet i la seva arribada a la central no depassava les dues hores.

A l'arribada dels camions a la central es procedia a descarregar els gerros, i a mesurar i anotar la quantitat que corresponia a cada productor i a analitzar-ne una mostra que a la Central de Mollet donava una mitjana de matèria grassa entre els 3,20% i el 3,30%.

Després de passar per l'aparell refrigerant, la temperatura de la llet es deixava entre els 6 i els 8 graus centígrads i es guardava al dipòsit d'emmagatzematge que tenia una capacitat de 4.800 litres, a l'espera de ser transportada a Barcelona.⁵

Hi ha una fotografia, abundantment reproduïda en obres que fan referència a les col·lectivititzacions⁶, que mostra la visita que va efectuar el cònsol de Mèxic a la Central Lletera de Mollet el 13 d'agost de 1937.

La localització de l'original d'aquesta fotografia⁷ a l'Arxiu Fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AFAHCB) ens ha permès datar correctament la visita i establir que l'autor de les fotografies va ser Pérez de Rozas. A més, hem descobert dues fotografies més que mai no havíem vist reproduïdes fins ara.

Tal com explica l'esposa de Joan Viader Roger, després d'haver estat desposseït del seu càrrec pels nous responsables de CNT-AIT, a Joan Viader Roger se li va oferir la possibilitat d'anar a treballar a la central de Mollet.

«Després li van oferir al meu marit la possibilitat d'anar a Mollet, on hi havia una central lletera, a controlar el gènere que arribava dels pobles del voltant. I va dir que sí, i vam estar vivint un temps de rellogats amb dos vells en una casa molt deteriorada.

Al cap d'un temps li van donar un tricicle perquè pogués anar a vigilar la llet als pobles, de matinada, abans que sortís cap a la central. I ens n'anàvem molts dies tots dos amb el nostre fill que era petitet pels pobles, i alguns cops a mi em deixava a Cardedeu dos o tres dies.

Ens en vam anar a viure a una caseta petita, una caseta molt freda, que tenia un altre pis a sobre. Al meu marit li pagaven deu pessetes cada dia, i ell, per poder tenir menjar, se'n va anar a la riera i va fer un hort a les vores, aprofitant les tardes lliures.»¹⁰

Visita al cònsol de Mèxic a la Central Lletera de Mollet el 13 d'agost de 1937. A l'angle inferior dret, mig ocult a l'ombra d'una teulada, hi ha Joan Viader Roger, que fins al 19 de setembre de l'any anterior havia dirigit l'empresa Letona

Durant el seu *exili* vallesà Joan Viader Roger i Cristina Riera Lloret van viure en primera persona l'atac aeri contra Mollet.

«I un altre dia vam venir a Barcelona a portar el nen perquè els avis el volien veure, i ens demanaven que els el deixéssim un temps. I, de tornada a Mollet, quan anàvem cap a casa nostra, vam veure venir uns avions, i vam baixar del tricicle i al baixar a la vorera jo vaig caure, i una nena que passava també, i el meu marit se'm va tirar a sobre dient-me que no em mogués, que venien els avions a bombardejar, i van passar tots per damunt nostre i van anar a la plaça i van fer una mortaldat. Hi van matar deu persones que feien cua davant d'una cooperativa.»¹¹

Quan van haver passat ens vam aixecar i com que jo estava embassada molt grossa, la gent d'allà, de la carretera, em va acollir molt, i llavors el meu marit va dir-me que se n'anava a la plaça a veure què havia passat, i quan va tornar, després de veure aquelles destrosses, va dir que no volia que ens quedéssim a Mollet aquella nit, i ens en vam anar a Cardedeu i allí ens hi vam estar un dia o dos i després vam anar a buscar el nen a Barcelona, amb la idea que si ens havíem de morir ho féssim tots junts, perquè a Barcelona tampoc no estava segur.»¹²

LA COMISIÓN DESAGRUPADORA DE LA INDUSTRIA LÁCTEA

Poc més d'un any després, el 27 de gener de 1939, les tropes franquistes, van ocupar Mollet. Tal com s'ha explicat en diversos treballs¹³, a partir de l'entrada de l'exèrcit nacional en un territori, començava a funcionar la «Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil» corresponent, que en el cas de Catalunya era la núm. 2. (CIIM núm. 2).

Aquestes comissions tenien, entre d'altres, les següents missions:

a) Proponer las medidas y disposiciones de todo orden conducentes a la rápida, disciplinada y ordenada continuidad del trabajo industrial y comercial.

b) Organizar la más próxima continuidad de dicho trabajo en la industria y el comercio, previa la adopción de aquellas medidas que, en conexión con los organismos competentes, garanticen dicha continuidad bajo el mando y la disciplina de legítimos propietarios, afectos al Movimiento Nacional y exentos de culpabilidad, en tal forma, además, que permita separar desde el punto de vista de las responsabilidades y para futuras investigaciones, las actuaciones adminis-

trativas y de todo orden durante el ya largo período de dominación marxista»¹⁴

A cada ram d'indústria funcionava una comissió específica, que en aquells casos en què hi havia hagut un agrupament —socialització— d'indústries es constituïa en «Comisión Desagrupadora» per intentar retornar el sector a la situació anterior al 19 de juliol de 1936.

«Partiendo del principio de que los agrupamientos o concentraciones industriales se formaron por el despojo de todo lo que constituía el capital de las empresas a sus legítimos dueños, la liquidación ha de consistir en primer término en devolver todos los bienes identificables a sus legítimos propietarios.»¹⁵

Totes les persones afectades pels agrupaments havien de presentar davant les comissions, en un termini de 30 dies, una declaració jurada del seu actiu i passiu en el moment en què es va produir l'agrupament i en el moment en què «con la entrada de las fuerzas del Glorioso Ejército Nacional pudo considerarse terminado».

Les comissions desagrupadores havien d'establir el grau de perjudici o d'amillorament sofert per cada empresa com a conseqüència de l'agrupament, i també els mecanismes de compensació que calia aplicar en un o altre sentit.

La «Comisión Desagrupadora de la Industria Láctea», (CDIL) amb seu al carrer Urgell 71, es va constituir, a petició dels industrials lleters, el 15 de febrer de 1939.

«Los abajo suscritos, en representación de los industriales lecheros cuya relación se acompaña, que constituían el agrupamiento denominado INDUSTRIA LACTEA SOCIALIZADA, domiciliada en la Via Layetana, núm. 30 de esta Ciudad, cuyas respectivas fábricas e instalaciones fueron refundidas en el expresado agrupamiento, conceden amplia [sic] autorización a las empresas PRODUCTOS MARINETTE S.A., LETONA S.A. e INDUSTRIAS FRIGORIFICAS S.A. para que, en nombre y representación de dichos industriales y bajo la Presidencia y de acuerdo con un señor delegado de esa Excm. Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil N° 2, cuyo nombramiento interesan, procedan a realizar todas las gestiones que estimen conducentes a la más rápida puesta en marcha de sus respectivas instalaciones.»¹⁶

La presidència va recaure en José Juvé Botí i com a vocals van formar-ne part els representants de les tres indústries que assenyala el text anterior: José Bosch, de *Productos Marinette S.A.*, Joan Viader Roger, de *Letona S.A.*, i un tercer de qui en desconexem del nom per part de *Industrias Frigorificas S.A. (Frigo)*.

Deu mesos després de la seva creació, en una carta adreçada al *Ministro de Industria y Comercio*, el president de la CDIL explicava quin havia estat el procés seguit fins aleshores i admetia de manera explícita l'amillorament generalitzat que va experimentar el sector durant l'etapa de socialització:

«... es la de la leche y sus derivados, una industria que requiere para alcanzar un cierto grado de desarrollo y perfeccionamiento técnico, grandes empresas y disponibilidades de capital. Y así, actuando fusionadas durante el dominio rojo las numerosas industrias productoras y transformadoras lograron un relativo perfeccionamiento que se tradujo, aún a costa de la desaparición de varias industrias pequeñas, en la adquisición de modernas instalaciones: estaciones refrigeradoras, modernización de los medios de transporte, remoción de utillaje, etc, etc.»

La qual cosa dóna peu també a haver hagut d'inventariar nombrosos béns...

«...que no fueron desposeídos a ninguna de las empresas agrupadas pero que fueron adquiridos por la «Socialización» y figuraban por tanto en su activo, al disolverse con la liberación de Barcelona.»

Això planteja el problema d'haver de discriminar la veritable propietat d'aquests béns, que no pot reivindicar cap de les empreses concentrades, però que a parer de la comissió:

«...fueron adquiridos con fondos procedentes de las mismas, o con el producto de su inversión, o en general, por la rotación del negocio que a su costa se montó».

Per tot plegat la CDIL...

«entendiendo de justicia el equitativo reparto del activo existente, en proporción a los perjuicios que la colectivización o agrupamiento ocasionó a los interesados en el mismo»¹⁷

...va procedir a subhastar aquests béns, que solien ser adquirits per industrials lleters que havien engegat o eren en procés de fer-ho les seves antigues fàbriques acabades de recuperar.

El 6 de juny de 1941, però, al cap de gairebé dos anys i mig d'iniciar-se el procés de desagrupament, el president de la CIIM núm. 2, assenyala en un ofici adreçat al Secretario General Técnico del Ministerio de Industria y Comercio (MIC) que han pogut fer-se càrrec de totes les estacions receptors de llet de la *Industria Láctea Socializada*, a excepció de la de Mollet.¹⁸

EL CONFLICTE AMB LA CNS

El cas de la Central de Mollet és il·lustratiu de les lluites internes que ben aviat es van desfermar entre els diversos sectors del mateix Règim per fer-se amb àrees concretes de poder polític i/o de domini econòmic, i en concret les que van enfrontar els sectors representants de la burgesia industrial amb la Falange.

Tal com anava fent amb cada una de les centrals lleteres de la desapareguda *Industria Láctea Socializada*, la Comisión Desagrupadora de la Industria Láctea va visitar la de Mollet el dia 20 de febrer de 1939, poc més d'un més després de l'ocupació franquista¹⁹. La visita van fer-la el mateix president de la comissió, José Juvé, i el secretari José Daurella, representant els industrials lleters amb els coneixements tècnics necessaris per realitzar correctament l'inventari. Els acompanyava Isidro Manils, membre de la Comisión de Recuperación Agrícola de l'Ajuntament de Mollet.²⁰

En el document resultant hi ha anotacions manuscrites posteriors, fetes a llapis, en què es va atribuint la procedència de la maquinària per tal de poder-la retornar als seus anteriors propietaris. Finalment es nomena la senyora Lidia Ferrer Garriga, propietària de la masia on es va instal·lar la central, com a dipositària de tots els béns inventariats:

El cònsol i els seus amfitrions a l'exterior de la Central Lletera, passen revista a una de les cisternes refrigeradores per al transport de llet.

«...con la obligación de cuidar su conservación, avisando a la Alcaldía de cualquier intento de ocupación de dicho local o de sustracción de cualquiera de los expresados elementos.»

Semblava, doncs, que tal com havia passat a la resta de centrals, la CDIL disposaria també sense problemes de l'equipament existent a la de Mollet, però el 20 de novembre de 1939 el Cap Sindical Provincial, Fermín Sans Orrio, envia un ofici al Camarada Jefe de la Casa Sindical de Mollet, en què li ordena que prengui possessió de la central lletera:

«Para la conveniencia de los Servicios Sindicales, urge tomes posesión de la Central Receptora y Refrigeradora de leche, que en el término municipal de Mollet instaló la Colectivización de la Industria Láctea.

En su día el Servicio Sindical encargado de la recogida y transporte de leche, te comunicará el día para la puesta en marcha de la misma. El alquiler del local corre desde el momento de la toma de posesión, a cargo del Servicio de Abastecimiento del Sindicato Provincial Agropecuario». ²¹

El 23 de novembre el cap de la Casa Sindical de Mollet ho comunica a l'alcalde ²², i dos dies després l'ocupació es fa efectiva. L'acta d'ocupació i inventari general la firmen l'alcalde accidental, Agustín Torrents, el *Jefe Local de la FET y de las JONS*, Isidro Segura; el *Jefe de la Casa Sindical*, Dionisio Escanilla; el *secretario de la Casa Sindical*, Perelló, i el *Presidente del Sindicato Agropecuario local*, Juan Butjosa, que hi fan constar:

«...sin que sea compromiso por esta misma Corporación de quien resulte ser su legal propietario, y entendiendo que memoria elevada a la Jefatura Provincial de Recuperación sin otro sentido de que los intereses hallados en la estación receptora sean reconocidos según estime la Superioridad a quien compete resolverlos, se hace necesario para la Economía Nacional y más aun para el control sanitario de la leche que sea puesta en marcha la receptora y Refrigeradora de Mollet, dando para ello cumplimiento al escrito presentado ante esta Presidencia, y por tanto el acuerdo de dar posesión a la Casa Sindical de esta población del inmueble y enseres, maquinaria y todo cuanto en ella se encuentra depositado levantando el acta y inventario consiguiente.» ²³

El 18 del mes següent, el delegat provincial de sindicats, comunica l'ocupació de la central de Mollet al president de la CIIM núm. 2, de qui depenien les comissions desagrupadores.

«Constituida por esta Jefatura el «Servicio Sindical de la Leche» que agrupa todas aquellas actividades propias de la Industria Láctea y sus derivados, y siendo una de sus principales misiones el velar para todos aquellos intereses que han resultado perjudicados o beneficiados durante el período rojo-separatista, a fin de procurar una justa reparación para unos y otros, y radicando en esa Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil, núm. 2 bienes procedentes de entidades Sindicales del llamado Frente Popular, relacionados con las Industrias Lácteas, en la llamada Comisión Desagrupadora de la Industria Láctea que han de pasar a ser administrados por dicho servicio Sindical, ruego a V.E. que tenga a bien disponer, con la mayor urgencia, teniendo en cuenta la necesidad de utilizar algunos de los elementos de que dispone dicha Comisión, que una vez debidamente inventariados los bienes de referencia y con los requisitos que el caso requiere, se haga entrega de los mismos, con arreglo a las disposiciones legales vigentes en la materia de que se trata, al Servicio Sindical de la Leche de esta C.N.S.»

Davant d'això el president de CIIM núm. 2, que aleshores era ja Santiago Gotor²⁴, escriu al ministre d'Indústria i Comerç, resumint l'actuació de la comissió desagrupadora on exposa el cas concret de Mollet i apel·la al seu superior criteri:

«Esta Presidencia no se pronuncia, porque entiende no es de su incumbencia hacerlo, sobre la propiedad de los bienes que para sí recaba el repetido «Servicio Sindical», pero, si en definitiva V.E. con su mejor criterio estima procedente que la C.N.S., se haga cargo de los bienes procedentes de la «Industria láctea socializada», finiquitando la liquidación de dicha entidad, esta Presidencia lo cumplimentará transfiriéndole la posesión de los mismos, de acuerdo con las instrucciones que al efecto se sirva V.E. transmitirle.»²⁵

No hem pogut trobar l'ofici amb la resposta del ministre, però tenint en compte el desenvolupament posterior dels fets, degué de ser contrari als interessos de la C.N.S. i favorable a les tesis de la CDIL. A partir d'aquest moment, l'Ajuntament es converteix en el principal continuador del conflicte per la propietat de la Central lletera.

LA INTERVENCIÓ DE L'AJUNTAMENT

El 30 d'agost de 1940 el Butlletí Oficial de la Província de Barcelona²⁶ publica un anunci oficial firmat pel president de la CDIL on obre un concurs públic per a l'adquisició de diverses màquines i elements procedents de l'antiga *Industria Láctea Socializada*.

Però un cop fallada la subhasta, quan els compradors, representants de la «Agrupación de Productores, Industriales y Comerciantes Lecheros», van a Mollet a quedar-se els béns que han adquirit, la dipositària legal es nega a lliurar-los, seguint ordres de l'Ajuntament.

El 14 de desembre, el president de la CIIM núm. 2, adreça un ofici a l'alcalde Gestor de Mollet demanant explicacions²⁷ i el 10 de gener de 1941, l'Ajuntament respon Santiago Gotor, amb un extens escrit en què justifica la negativa a permetre la retirada de l'equipament de la central lletera:

«...el edificio fue construido por el extinguido Agrupamiento y la maquinaria e instalación adquiridos por compra efectuada por el mismo, en su totalidad, sin que ninguna máquina de las instaladas, y hoy existentes, fueran de propiedad particular de ningún industrial del ramo establecido con anterioridad.»²⁸

Tanmateix la comissió desagrupadora mantenia que una part del material de Mollet procedia d'altres indústries:

«La expresada Estación Receptora y Refrigeradora de Leche de Mollet, fue instalada durante el dominio marxista por el extinguido Agrupamiento «Industria Láctea Socializada», con maquinaria y elementos procedentes, en su mayor parte, de las industrias higienizadoras de leche de nuestra ciudad, que después de ser colectivizadas, pasaron a integrar el referido Agrupamiento.

Adjunto se acompaña (...) copia del inventario de las máquinas, utillaje, instalaciones y mobiliario, existentes en la referida Estación, con indicación de su procedencia. Como V.I. podrá observar, todo ello pertenecía a las Industrias lácteas que fueron socializadas, excepto parte de la maquinaria frigorífica que fue adquirida y pagada por el Agrupamiento.»

L'argumentació de l'Ajuntament prosseguia, afirmant que fins i tot en el cas, —que no admet—, de subhasta de béns de la Central, els beneficiaris haurien de ser els ramaders de Mollet i no els industrials de Barcelona, tenint en compte els deutes contrets amb els productors per part de la desapareguda *Industria Lactea*:

«...debe esta Alcaldía hacer constar que los primeros perjudicados del Agrupamiento Socializado en período rojo fueron los productores, o sea, los labradores y vaqueros de esta villa, que, no solamente dejaron de percibir las cantidades pendientes de liquidación por entrega de leche, sino que dejáronles sin abonar importantes suministros efectuados en el período que rigió la indicada modalidad.»²⁹

El cònsol i els seus amfitrions de la Indústria Làctea Socializada a l'interior de la central, al costat d'una instal·lació possiblement pasteuritzadora.

Finalment s'argumenta que l'adjudicació definitiva dels béns de la Central ve determinada pels supòsits previstos en un Decret del Ministeri d'Agricultura sobre maquinària agrícola de propietat desconeguda⁵⁰ i que, conseqüentment, que els béns que pretenen retirar els representants de "Agrupación de Productores, Industriales y Comerciantes Lecheros" han de passar a ser propietat de la Delegació Local de la C.N.S. que és qui actualment els posseeix.

El 18 d'abril de 1941, l'alcalde de Mollet deixa temporalment el càrrec per motius de salut poc abans de ser cessat definitivament. En el document de comiat que adreça al consistori repassa punt per punt els afers pendents de resolució, entre els quals hi ha el de la central lletera:

«Queda en esta villa la estación refrigeradora de leche, cuyo asunto es a mi criterio muy interesante seguir vigilando, para que en definitiva quede en Mollet, como así creo que en justicia corresponde.»⁵¹

El 21 de maig el president de la Comisión Liquidadora de la CIIM núm. 2 cita l'alcalde [en funcions] de Mollet «con el fin de tratar del asunto referente a la estación receptora sita en esa localidad»⁵². El motiu de la reunió queda clar en l'ofici adreçat posteriorment al subsecretari del Ministerio de Industria y Comercio:

«Continuando las diligencias iniciadas en esta clase de expedientes, por lo que se refiere a la industria láctea, se ha convocado al Ayuntamiento de Mollet para proponerle que, caso de interesarle la estación receptora sita en dicha localidad y que pertenece a dicha Comisión Desagrupadora, haga efectivo su importe al precio en que fue adjudicada según subasta y de no interesarle tal solución dar por terminado el incidente obligando a dicho Ayuntamiento a que cese en su ingerencia en dicho asunto.»⁵⁵

Segons consta en una documentació posterior⁵⁴ el preu d'adjudicació de l'oferta era de 45.000 PTA, però va ser rebutjada per l'Ajuntament, que continuava reivindicant la central per a Mollet, sense contraprestacions econòmiques.

El 29 de maig l'assessoria jurídica del Ministeri d'Indústria i Comerç emet un informe contrari a les argumentacions municipals⁵⁵ i el 6 de juny el president de la Comisión Liquidadora de la CIIM núm. 2 escriu al ministeri anunciant accions legals i governatives contra l'Ajuntament:

«Este desagrupamiento tenía varias estaciones receptoras y de todas ellas se hizo cargo, excepto la que radica en el vecino pueblo de Mollet, debido a que el Ayuntamiento ordenó a la depositaria legal de la misma que no entregase a nadie lo que estaba en su custodia y el citado desagrupamiento se ha encontrado que después de haberla adjudicado en subasta celebrada en forma no ha podido entregar la cosa objeto de la misma. (...) En su vista y ante la insistencia de la parte perjudicada, de no modificar su actitud el citado Ayuntamiento, forzosamente habrá de resolver esta Comisión en funciones de su jurisdicción, dando cuenta además a la autoridad gubernativa de la actitud e injerencia del organismo municipal a que se alude»⁵⁶

Tot seguit, a la vista de l'informe jurídic i de l'anunci d'accions legals en contra seva, l'Ajuntament cedeix, i el 7 d'agost l'alcalde ordena a la dipositària de la central lletera que permeti la retirada de la maquinària:

«No existiendo por parte de este Ayuntamiento inconveniente alguno para que por la persona o entidad que corresponda pueda ser retirada de esta población la maquinaria existente en la Estación Refrigeradora instalada en el periodo de dominación marxista por «Industria Láctea Socializada», he de interesarle se sirva dar las facilidades debidas a la persona o entidad que se presente a dicho fin convenientemente autorizada por la Autoridad superior que ha tramitado dicho asunto»⁵⁷

Finalment el 5 de setembre, el president de la Comisión Liquidadora de la CIIM núm. 2, comunica al ministeri la fi del conflicte per la propietat de la central lletera:

«Desagrupamientos. Entre los que existen de relieve y que se especificaron detenidamente en el oficio de 6 de junio último, se ha logrado el acuerdo en el de la Industria Láctea, haciéndose cargo el adjudicatario de lo que había sido enajenado en subasta por el citado desagrupamiento y sobre el que pretendían derechos el Ayuntamiento de Mollet, y como quiera que en la apreciación de la naturaleza jurídica de parte del material que ha movilizadado dicha desagrupadora podrían deducirse derechos a favor del Estado, se ha recabado entreguen al mismo y como transacción, la cantidad de 100.000 pesetas que percibirá esta Comisión para su transferencia al organismo correspondiente.»³⁸

Acabaven d'aquesta manera dos anys llargs de conflicte entre els partidaris d'aprofitar i mantenir operativa la infraestructura creada per la CNT-AIT en temps de la *Indústria Láctea Socializada* (CNS i Ajuntament) i els qui volien desmantellar-la (CEDIL i MIC) i retornar a la situació d'abans de la guerra. Dos anys durant els quals es van posar de manifest les contradiccions en el si d'un Nou Ordre que malgrat la seva aparent cohesió amagava tendències i interessos prou contraposats.

Bibliografia citada

- Aracil, R., Segura, A., Oliva, J. & Pont, M., 1999. *Empresaris de la postguerra. La Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil núm. 2. 1938-1942*. Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, Barcelona.
- Bricall, J.M., 1970. *Política econòmica de la Generalitat (1936-1939)*. Edicions 62, Barcelona.
- Fabre, J., 2002. *La contrarevolució de 1939 a Barcelona. Els que es van quedar* [Tesi doctoral]. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Parellada, Martí, [1977]. "La intervenció de la Generalitat en l'economia catalana". *L'Avenç*, núm. 0. p. 49.
- Seguí, Horacio, "La CNT y la autonomía de los Países Catalans". *Destino* (2 setembre 1976), pp. 4-5.
- Suarez i Gonzalez, M.A., 2000. *La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès*. Ajuntament de Mollet, Centre d'Estudis Molletans. Mollet del Vallès.
- Vallès, Edmon, 1978. *Història Gràfica de la Catalunya Autònoma. La Guerra (1936-1939)*. Edicions 62. Barcelona

Documentació citada

AF AHCB [Arxiu Fotogràfic de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona]

- CG 1937-386: *Visita del cònsol de Mèxic a la Indústria Làctea Socializada*, 13.VIII.1937. Fotografia: Pérez de Rozas.
- CG 1937-387: *Visita del cònsol de Mèxic a la Indústria Làctea Socializada*, 13.VIII.1937. Fotografia: Pérez de Rozas.
- CG 1937-388: *Visita del cònsol de Mèxic a la Indústria Làctea Socializada*, 13.VIII.1937. Fotografia: Pérez de Rozas.

AH COCINB [Arxiu Històric de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona]

- D001. Bases para una disposición ordenadora de los desagrupamientos. *Fons de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil n.º.2*. Caixa 300
- D002. Autorització dels empresaris lactis per a ser representats a la comissió desagrupadora. *Fons de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil n.º.2*. Caixa 303
- D003. Ofici del president de la comissió, adreçat al Ministro de Industria y Comercio (20.XII.1939). *Fons de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil n.º.2*. Caixa 303
- D004. Dictámen relativo al expediente de descolectivización de la Industria Láctea (29.V.1941). *Fons de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil n.º.2*. Caixa 303
- D005. Ofici adreçat pel president de la Comisión Desagrupadora de la Industria Láctea al president de la Comisión de Reincorporación Industrial y Mercantil n.º. 2 (16.IV.1941). *Fons de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil n.º.2*. Caixa 303
- D006. Ofici adreçat pel president de la Comisión Liquidadora de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil n.º. 2 al Secretario General Técnico del Ministerio de Industria y Comercio. (6.VI.1941). *Fons de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil n.º.2*. Caixa 300

- D007. Ofici adreçat per l'alcalde de Mollet al president de la Comisión de Reincorporación Industrial y Mercantil nº.2 (10.I.1941). Fons de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil nº.2. Caixa 303
- D008. Ofici adreçat pel president de la Comisión Liquidadora de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil nº. 2 al Secretario General Técnico del Ministerio de Industria y Comercio. (5.IX.1941). Fons de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil nº.2. Caixa 300
- D009. Ofici adreçat pel president de la Comisión Liquidadora de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil nº. 2 al Secretario General Técnico del Ministerio de Industria y Comercio. (23.V.1941). Fons de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil nº.2. Caixa 300

AHMVA [Arxiu Històric de Mollet del Vallès]

- D001. Acta de Incautación de la Estación Refrigeradora de Leche de Mollet por la Comisión Liquidadora del Agrupamiento «Industria Lactea Socializada». (20.II.1939) *Fons de l'Ajuntament de Mollet del Vallès*. Caixa A16 - 4510
- D002. Ofici adreçat pel Cap Sindical Provincial de la CNS al cap de la Casa Sindical de Mollet. (20.XI.1939) *Fons de l'Ajuntament de Mollet*. Caixa A16 - 4510
- D003. Ofici adreçat pel Cap de la Casa Sindical de Mollet a l'Alcalde (23.XI.1939) *Fons de l'Ajuntament de Mollet del Vallès*. Caixa A16 - 4510
- D004. Acta Toma de Posesión Inventario de entrega a la Casa Sindical del inmueble de la Industria Lactea. (25.XI.1939) *Fons de l'Ajuntament de Mollet del Vallès*. Caixa A16 - 4510
- D005. Ofici del President de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil núm. 2 a l'alcalde Gestor de Mollet. (14.XII.1940). *Fons de l'Ajuntament de Mollet del Vallès*. Caixa A16 - 4510
- D006. Circular núm 38 del Servicio de Recuperación Agrícola. (XI.1940) Adreçada a l'alcalde de Mollet. *Fons de l'Ajuntament de Mollet del Vallès*. Caixa A16 - 4510
- D007. Carta de comiat de l'alcalde adreçada al Consistori Municipal de Mollet. (18.IV.1941). *Fons de l'Ajuntament de Mollet del Vallès*. Caixa A16 - 4513
- D008. Ofici del president de la Comisión Liquidadora de la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil núm. 2 a l'Alcalde Gestor de Mollet. (21.V.1941). *Fons de l'Ajuntament de Mollet del Vallès*. Caixa A16 - 4510
- D009. Comunicat adreçat per l'alcalde de Mollet a Lidia Ferrer, dipositària de l'Estació Refrigeradora. (7.VIII.1941). *Fons de l'Ajuntament de Mollet del Vallès*. Caixa A16 - 4510

ANC [Arxiu Nacional de Catalunya]

Fons Generalitat de Catalunya (II República). Unitat de Catalogació 7589
GENERALITAT DE CATALUNYA. 1937. *El proveïment de Barcelona de llet.*, IX.1937

Notes

1. Les sis primeres, *Letona S.A.* (22.000 litres), *Soldevila S.A.* (19.000 litres), *Lechera Barcelonesa S.L.* (12.000 litres), *Sila S.A.* (10.000 litres), *Productos Marinette* (8.000 litres) i *Ausona* (8.000 litres), doblaven o multiplicaven la producció de les nou restants, *Vaquers Rurals* (4.000 litres), *Productos Frigo* (4.000 litres), *Josep Seguí* (4.000 litres), *Granja Catalana* (3.500 litres), *Productos Núria S.A.* (3.500 litres), *Granja Viader* (3.000 litres), *Aliberas* (2.000 litres), *Serre* (1.500 litres) i *Castelló* (1.500 litres). Font: ANC: GENERALITAT DE CATALUNYA, 1937.
2. AH COICNB. Document 004.
3. Actualment la ubicació correspon al número 207 de l'avinguda Jaume I.
4. Hem respectat la denominació i l'ortografia usada a l'època.
5. L'agost de 1937, el preu de venda al públic a Barcelona de la llet pasteuritzada era d'1,10 PTA el litre. El percentatge més alt de cost corresponia al productor, que s'emportava un 59,2% i a la recollida, que suposava un 43,6 per cent. La resta es repartien de la següent manera: refredament (1,8%), transport (4,6%), pasteurització (3,6%), repartiment (4,6%) i venda (7,3%), la qual cosa suposava un 15,6% de diferència a benefici de la *Industria Lactea Socializada*.
6. BRICALL, J.M., 1970, foto 11; SEGUÍ, H., 1976 p. 5; PARELLADA, M., [1977], p.49; VALLÈS, E., 1978, p. 130. Cap d'aquestes obres, però, no situa la seva localització i només Vallès la data, erròniament, com de «mitjans setembre de 1937».
7. AF AHCB Fotografia CG 1937-386.
8. AF AHCB Fotografia CG 1937-387.
9. AF AHCB Fotografia CG 1937-388.
10. RIERA, C., 1993 pp. 44-45.
11. «El dissabte 8 de gener de 1938 és bombardejada la ciutat de Mollet. Serà la primera ciutat del Vallès Oriental que pateix els bombardeigs. Cap a les 17.30 de la tarda els avions van deixar caure una bomba sobre els Quatre Cantons, la qual va provocar un incendi i va ocasionar ferits i morts als carrer de Durruti i Fermín Galán (actualment Berenguer III i Burgos, respectivament). De seguida la població es va abocar a atendre els necessitats. Els primers auxilis es van fer des del dispensari que estava instal·lat als baixos de l'Ajuntament. La gent va contribuir portant matalassos de casa seva per posar els ferits. Almenys vint-i-cinc ferits van ser traslladats a l'Hospital General de Catalunya de Barcelona. Van perdre la vida quinze persones, entre elles una dona embarassada de vuit mesos.» (SUAREZ I GONZÁLEZ, M.A., 2000).
12. RIERA, C., 1993 p. 45.
13. Vegeu: ARACIL *et al.*, 1999; FABRE, J., 2002.
14. Decret 3 de maig de 1938 (BOE 6.V.1938).
15. AH COICNB. Document 001.
16. AH COICNB. Document 002.
17. AH COICNB. Document 003.
18. AH COICNB. Document 006.
19. AHMVA. Document 001.
20. Les comissions de recuperació agrícola es van constituir als ajuntaments per retornar als seus propietaris anteriors les finques col·lectivitzades i per atribuir la propietat legal de productes, bestiar, maquinària agrícola, pinsos i llavors inventariats en acabar la guerra.
21. AHMVA. Document 002.
22. AHMVA. Document 003.
23. AHMVA. Document 004.
24. L'anterior president José Milà, compte de Montseny, va ser cessat de forma fulminant, després que en ocasió d'una visita del ministre de la Governació, Ramón Serrano

Suñer, pronunciés un discurs duríssim contra la política autàrquica i intervencionista del govern, amb paràgrafs com: «yo he notado en las masas obreras... un deseo que se adivina en los ojos de ellos: el deseo de que cada «Arriba España» vaya acompañado del «Arriba España» de las chimeneas humeantes y de las máquinas trepidantes». (ARACIL *et al*, 1999, p. 52).

25. AH COICNB. Document 003.
26. BOPB núm 209. p. 3.
27. AHMVA Document 005.
28. AH COICNB. Document 007.
29. AH COICNB. Document 005.
30. AHMVA Document 006.
31. AHMVA Document 007.
32. AHMVA Document 008.
33. AH COICNB. Document 009.
34. AH COICNB. Document 006.
35. AH COICNB. Document 004.
36. AH COICNB. Document 006.
37. AHMVA. Document 009.
389. AH COICNB. Document 008.